

SLUTRAPPORT

Insatser i syfte att stärka forskning och utbildning

Per 2025-12-31

Område	Stärkt pedagogisk utveckling, stöd och tillgänglighet
Aktivitet	Utvecklade examinationsformer (3.1.2)
Aktivitetsansvarig	Universitetspedagogik och lärandestöd (UPL)
Kontaktperson	Eva Svedmark, Oskar Gedda
Projektperiod	2022–2025
Budget (total)	2 mnkr
Rapporteringsdatum	Mars 2026

1. Aktivitet och syfte

Projektet Utvecklade examinationsformer har bedrivits vid Universitetspedagogik och lärandestöd (UPL) under perioden 2022–2025. Syftet har varit att höja kunskapsnivån gällande val av examinationsformer samt för sambandet mellan förväntade studieresultat (FSR) och rättssäker examination. Ytterligare ett syfte har varit att utforska och utveckla nya examinationsformer för ämnes- eller professionsutbildningen i anslutning till den pågående digitaliseringen av undervisning. Initialt formulerades detta i följande punkter:

Examination för lärande	Dominansen är examination som summativ funktion, för betyg, och målet är fortfarande att stärka den vägledande och studieförämjande funktionen.
Rättssäkrare examination	Målet att öka rättssäkerheten grundade sig dels i att fusk och vilseledande ofta benämns som en rättssäkerhetsfråga, dels att examinationens koppling till förväntade studieresultat behövde förstärkas. En betydande mängd frågor av juridisk karaktär kan också hänföras hit, inte minst dokumentation av tex muntlig examination.
Inspiration och hälsa	Tidigt identifierades att examinationspraktiken kunde förstärkas ur ett motivationsperspektiv samt ett hälsoperspektiv
Teknisk förstärkning	Parallellt med det strategiska projektet implementeras Inspira och det finns en önskan om bättre tekniskt för olika examinationsformer.
Kunskapsunderlag för långsiktighet	Det var tydligt att det fanns hög och relevant specialistkunskap om prov och bedömning, men en

	begränsad kunskapsbas på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet kopplad till examinationspraktiken.
--	---

Kort efter att projektet påbörjades lanserades generativ AI, i form av ChatGPT, för allmänheten och detta införlivades som ett eget tema för projektet eftersom verktygets kapacitet att generera text väckte starka känslor och många tankar, frågor angående examinationspraktikens framtid. Det beslutades att det ursprungliga projektet med dess syften skulle fortsätta samtidigt som att projektet tydligt också skulle adressera examination i ljuset av generativ AI.

Projektet organiserades i tre huvudaktiviteter. Den primära huvudaktiviteten har varit *formaliserad utbildning* såsom kurser, seminarier och verkstäder (fusk, plagiat, akademisk integritet, att välja och utforma ändamålsenliga examinationsformer, AI och kunskapsbedömning). En annan huvudaktivitet har varit utveckling av *exempelsamling*, guide och kunskapsammansättning. Den tredje huvudaktiviteten var nationell *kunskapsdelning och omvärldsspaning*. Främst genom förankring och spridning av engagemang kring projektets mål, inklusive etablering och drift av ett Nationellt nätverk för examination i Högre Utbildning (NEHU).

2. Utfall och effekter

2.1 Hur har kunskapsnivån för lärare gällande val av examinationsformer höjts?

Kompetenshöjning hos lärare och pedagogiska ledare har skett brett och dokumenterats via deltagande i seminarier, workshops och kurser arrangerade av UPL under projektperioden:

- Cirka ett seminarium eller workshop per månad har genomförts under projektperioden, digitalt eller på campus. Totalt fler än 30 tillfällen. Teman har t ex utgjorts av Examination och bedömning, Akademisk integritet, Examination online, Kontinuerlig examination, Plagiat och fusk, AI och kunskapsbedömning samt Hemtentamen i tider av AI. Deltagandet har varierat mellan 10 och 70 beroende på tema. Många lärare har återkommit vid flera tillfällen, vilket innebär att den faktiska gruppen som deltagit är något mindre än vad summan av deltagarlistor ger sken av.
- UPLs fördjupningskurs för universitetslärare om examination och utvärdering har genomgått en substantiell revidering under projektperioden. Den är nu betydligt mer praktiskt inriktad på examination i högre utbildning, med tydligare fokus på bedömning och examinationsdesign. En nyhet sedan 2024 är att kursen avslutas med en intern lärosätetskonferens om examination. Vid senaste kurstillfället deltog 22 kursdeltagare som presenterade ett eget fördjupningsarbete och ytterligare 50 kollegor från lärosätet deltog i konferensdelen. Formatet visade sig utgöra en uppskattad avslutning och blev också ett konkret tillfälle för kunskapsspridning.
- Projektrapporter har lämnats löpande till UPL-råd, universitetets utbildningsstrategiska råd (USR), samt till utbildningsledargruppen vilket ökat kännedomen om, och givit mandat åt projektets syften och prioriteringar.
- Ett exempel på en ökad medvetenhet om vikten av ett systematiskt förändringsarbete kring examinationspraktiken, syns genom den förfrågan från Teknisk-naturvetenskaplig fakultet på två riktade workshops för studierektorer. Att en fakultet

tar ett sådant initiativ är ett tecken på att arbetet når nya grupper även efter projektets formella avslut.

- En nationell konferens arrangerades 2023 med en separat dag för pedagogiska utvecklare från 12 lärosäten och en öppen dag online med 500 deltagare. Över 800 personer anmälde intresse för att delta, varav 120 från Umeå universitet.
- I samband med NU 2024 i Umeå organiserades en förkonferens inom ramen för NEHU, och en intern konferens genomfördes i maj 2025 med 60+ deltagare.
- Nationella pedagogiska samtal med fokus på examination, initierade av institutioner, har stöttats med expertis med erfarenheter från projektet. Tex Handelshögskolan och Institutionen för Ekologi, miljö och geovetenskap.
- Framväxten av AI har under projektperioden drivit på en kraftig ökning av förfrågningar till UPL om medverkan vid institutionsaktiviteter och lärardagar, särskilt kring examination, AI och konstruktiv länkning.

Projektet har bidragit till ökad medvetenhet kring sambandet mellan FSR och vad som faktiskt examineras. Ramverket "ändamålsenlig examination" med kvalitetsattributen relevans (validitet), tillförlitlighet (reliabilitet), effekt på lärande och hanterbarhet, har använts som ett gemensamt analytiskt verktyg. Ramverket har gett lärare och ledare ett gemensamt språk för att diskutera och utveckla examinationspraktiken.

2.2 Har nya examinationsformer utvecklats för ämnes- eller professionsutbildningen?

Helt nya examinationsformer har inte skapats inom projektet. Däremot har en tilltagande rörelse skett mot en mer mångfaldig, strategisk och processinriktad examinationspraktik vid Umeå universitet:

- Arbete har påbörjats – lokalt och inom det nationella nätverket NEHU – med att utveckla examinationsformat som inkluderar och fångar upp processkunskap (inte enbart slutprodukt) och agens, som komplement till traditionell examinationspraktik. Vilket också inkluderar att se över FSR.
- Erfarenhetsutbyte och spridning av examinationsformer som tidigare varit mindre vanliga inom respektive ämnesområden har skett kontinuerligt, nationellt och lokalt.
- Intresset för muntlig examination och salstentamen har ökat markant till följd av AI:s utbredning, och projektet har stöttat ffa utveckling av muntlig examination .
- Specifika initiativ har stöttats, t.ex. kring examination inom onlineutbildningar, (psykologutbildning, ingenjörutbildning och medicinska fakultetens utbildningar).
- Ökad medvetenhet om "strategisk examination", dvs. att kombinera olika examinationsformer med olika betoning på kvalitetsattribut inom kurs och program, har etablerats i nationella och lokala samtal.

En central utgångspunkt under projekttiden har varit att examinationspraktiken dels är en nod för juridiska, ekonomiska, administrativa, tekniska och pedagogiska frågor, dels en kulturell fråga som "sitter i väggarna". Projektet har bidragit till att lyfta denna insikt och stöttat ett systematiskt och långsiktigt förändringsarbete.

3. Levererade produkter och publikationer

Följande produkter har levererats under projektperioden:

- Ett stort antal utbildningsinsatser och samtal i olika forum
- Rapport: Examinationspraktik i förändring – erfarenheter och reflektioner från en utvecklingskonferens och samtal genomförda av NEHU 2022–25. Skriftserie från UPL 2025:3 (ISBN: 978-91-8070-756-5). Författare: Oskar Gedda (UMU) och Petronella Ekström (ORU). Rapporten har mötts med positiva reaktioner på nationell nivå och fungerar som ett tidsdokument och stödande underlag för lärosäten i deras lokala förändringsarbete kring examinationspraktiken.
- Pågående arbete med en djupare kunskapssammanställning i bokform, planerad publicering 2026 i vilket en enklare guide för examinationsutformning ingår.
- Det nationella nätverket NEHU (Nätverk för examinationer inom högre utbildning), initierat av Umeå universitet, med 13–15 lärosäten och ca 6 möten per år sedan 2022. Se kommande punkt

4. Nationellt nätverk NEHU

En central och bestående effekt av projektet är etableringen och driften av det nationella nätverket NEHU. Nätverket samlar pedagogiska utvecklare från 13–15 lärosäten, däribland UMU, KTH, Chalmers, GU, ORU, LTU, LIU, HIG, SU, HH, UU och JU, och möts regelbundet ca sex gånger per år i digitala forum.

Nätverket bidrar till högskolepedagogiken nationellt genom systematisk erfarenhetsdelning, omvärldsspaning och gemensam kunskapsutveckling kring examinationspraktikens komplexitet. Det ger deltagarna legitimitet på respektive lärosäte, breddad kapacitet för analys och handling samt professionell utveckling. Nätverket har tydlig betydelse för Umeå universitets och UPL:s omvärldsspaning och nyttjande av kompetens och erfarenhet vid andra lärosäten.

Nätverket beviljades under hösten 2023 medel av UHR inom ramen för regeringsuppdraget om högskolepedagogisk utveckling, för att genomföra den nationella konferensen. Det stabila deltagandet under snart fyra år, inklusive att deltagare säkerställer överlämning när de byter tjänster, är ett tydligt bevis på nätverkets värde.

Nätverket är idag väl etablerat och utgör ett viktigt utvecklingsstöd för ett fortsatt arbete med examinationspraktiken vid Umeå universitet.

5. Utmaningar och lärdomar

Projektet har stött på ett antal utmaningar som är värda att dokumentera för framtida liknande initiativ:

- Den samlade kunskapen efter fyra års arbete har förtydligat att: **Examinationspraktiken är ett strategiskt verktyg och ett centralt uttryck för universitets kunskapssyn, inte i första hand en administrativ fråga. Avgörande för arbetet med utveckling av examinationspraktiken är att ledare på alla nivåer tar sig an dess komplexitet och strategiska betydelse.**
- En exempelsamling är fortfarande en angelägenhet men arbetet blev kraftigt försenat p.g.a. andra lärosätens brist på allokerad tid. En enklare intern version finns fortfarande med i diskussioner, inte minst tack vare de nya möjligheter som AI-tekniken medfört.

- Systematiserat teknikstöd kring examinationsverktyg blev inte så efterfrågat och är utmanande att implementera i hela universitetets tekniska infrastruktur. Det blev därför inte prioriterat tex i relation till AI-teknikens inverkan på examinationspraktiken. I den fortsatta implementeringen av Inspira och andra eventuella centrala stöd får förnyade diskussioner föras mellan intressenter. Teknikstöd för feedback och portfoliostöd är fortsatt viktiga frågor.
- Att nå kritisk massa och åstadkomma beteendeförändring på bredare front är ett långsiktigt arbete, givet att examinationskulturen är djupt förankrad i traditioner och knutet till myndighetsuppdraget. Vi har observerat att projektet främst nått personer med ansvar för examination och de med en tydlig fråga/utmaning, snarare än hela den berörda gruppen.
- AI har inneburit både en utmaning och en möjlighet. Utmaningen är den snabba förändringen och det stödbehov som uppstår på alla nivåer (policy, regelverk, undervisningspraktik). Möjligheten som följer med AI-utmaningarna är att de tvingat fram ett mer principiellt samtal om vad som utgör ändamålsenlig examination. AI i sig har inte inneburit en examinationskris men har tydligt visat på en existerande brister. Intresset för förändring av examinationspraktiken är därmed fortsatt stort.
- Att examinationen med dess summativa fokus blir extremt kostsam i relation till det värde den skapar. En kulturförändring av synen på bedömning och examination som stärker dess stora potential att påverka studenters studier är viktig, inte minst i tider av ekonomisk åtstramning.

6. Rekommendationer för fortsatt arbete

Med utgångspunkt i projekterfarenheterna lämnas följande rekommendationer för hur arbetet med examinationspraktiken bör fortsätta vid Umeå universitet:

- Att se examination som en central praktik som på ett väsentligt plan styr vilken kunskap som studenter utvecklar, vilket berör hela lärosätet. Med tillgänglighet till AI ställs centrala frågor till högre utbildning; vad räknas som kunskap, vem är det som kan, vad är lärarens roll mm. Detta får stora konsekvenser för hur examinationspraktiken kommer utvecklas och också ställs frågan hur den utvecklingen antingen bidrar eller försvårar den nödvändiga omförhandling som högre utbildning står i.
- Erfarenheter från projektet bör tydligt inarbetas i UPL:s projekt AI och lärande, där examination är ett delmoment.
- Ett fortsatt engagemang i nationella nätverket NEHU är viktigt för att upprätthålla ett kvalificerat samtal om examinationspraktiken i högre utbildning.
- I samband med institutionernas reella och tydligt signalerade behov av att se över utbildning utifrån mindre ekonomiska resurser bör examinationspraktiken fortsätta att granskas och utvecklas. Det är en praktik som kostar mycket pengar och det är därför en viktig organisations- och pedagogisk fråga att se över praktiken för att stärka värden som kan genereras med medvetna, kunniga och innovativa förhållningssätt.
- Stärk den strategiska målgruppen: studierektorer, kursansvariga, programledare och pedagogiska ledare. Dessa är betydelsefulla nyckelpersoner för kulturförändring.
- Säkerställ att studentperspektivet involveras systematiskt i det fortsatta utvecklingsarbetet.

---

*Rapporten är upprättad av Universitetspedagogik och lärandestöd (UPL), Umeå universitet.
Kontakt: Eva Svedmark | Oskar Gedda • upl@umu.se • Umeå universitet, 901 87 Umeå*